

Ridkonstens samtal

Lena Oja

En vägbeskrivning

Jag har genom att rida från roslagen till Konstfack under några dagar i april medvetet låtit en fysisk handling bana väg för ett samtal om ridkonst. Ridkonsten formulerades som konstart under en tid då konstbegreppet såg helt annorlunda ut än idag.

Genom att låta hästen förflytta sig till Konstfack och där göra en samlade rörelse har jag velat påbörja ett samtal om vad som händer när man lyfter in ett samtal om ridkonsten in i ett samtida konstbegrepp.

Därför har jag, utifrån min ritt, låtit detta samtal ta form i en essäform, dels utifrån det samtal som fördes med de som deltog i min performance på Konstfack, dels utifrån flera års studier och samtal om ridning. Men grunden för vägen där samtalet äger rum utgörs av de tankebanor jag utbildades i under min konstnärliga utbildning.

Trots detta har metoden att låta min fysiska förflyttning bana väg för samtalet har ytterligare en funktion; att undgå inre prestationskrav och genom min fysiska handling frigöra tanken från skolade förväntningar, utan att för den delen förkasta min skolning.

Resultatet har antagit formen av en konstnärlig grundforskning. Texten föreslår en plats och rum där detta samtal kan äga rum och en plats som är öppet för fortsatta samtal.

En färdväg

Vägen var denna; från Svanberga över Lohärad, ner till gamla Stockholmsvägen, ända ner till Kårsta. Därefter bakvägen ner till Angarn, över till Arninge industriområde, under E18 till Hägernässtrand. Gamla Djursholmsvägen från Viggbyholm, Roslags Näsby, förbi Djursholms Golfbana, genom Djursholm, över Stocksundsbron, Bergshamra, Norra Djurgården, Valhallavägen, Östermalm. Artillerigatan. Kaptensgatan.

Och där fick jag bryta. Avbryta. Men målet var att rida till Konstfack och in i Vita Havet för att utföra en samlande rörelse¹.

Hästen och jag har vandrade 15 mil på fyra dagar och vår gemensamma förmåga räckte till Hovstallet som ligger på Kaptensgatan i Stockholm.

Varför gjorde vi denna vandring? Varför satt jag timme ut och timme in i skritt på en landsväg och bara väntade på att kroppen skulle domna bort så att jag kunde förlora tidsuppfattningen?

Hästen gjorde denna vandring för att jag bad honom. Det är snälla hästars sätt.

Jag påbörjade den här vandringen till Konstfack för att därefter kunna skriva om vad som händer när man samtalar om ridning från ett konstnärligt perspektiv. När den ytterst ointellektuella ritten hade skett skulle samtalet om ridning kunna ta form. Då skulle jag skriva texten om ridningen.

Tankens väg var banad av kroppens rent fysiska handling.

Jag tror, precis som Sonja², att tanken kan vinna på att kroppen utför en handling innan hjärtat är med. Raskolnikov kysste marken åt fyra vädersträck på torget när han längtade efter att känna ånger. Ångern och försoningen kom långt senare.

¹ Oliveira, Nuno, s.73

² Dostojevskij, Fjodor, s.267

Så min metod är fysisk. Jag gör vandringen rent fysiskt och litar på att det ska leda min tanke framåt utan att låta min skolade tanke styra vägen.

Trafiken hade inte varit något problem för oss förrän vi kom till Valhallavägen. Bilar, lastbilar, bussar, motorcyklar, vi noterade var de var men vi tänkte bara framåt och gick bara framåt. Men vid Valhallavägen slutade jag tänka framåt. Jag började tveka. Jag tappade mitt självförtroende. Och då tappade även hästen sitt lugn. Och jag flydde helt naivt in på Hovstallet.

Och där ändrar den här berättelsen sin skepnad. Min vandring hamnar i otakt.

Konstnärlig forskning kan helt säkert vara många saker. Men för mig är det uppenbart att tilliten till min egen väg är basen och början för allt som sker i denna text.

När jag senare kom fram till Konstfack ville skolans rektor inte släppa in en häst i Vita Havet eftersom jag inte hade lämnat in en "skriftlig riskbedömning". Och där, just i den frasen, finns något jag vill försöka undvika. Jag vill inte göra någon slags riskbedömning. Och framför allt inte en konstnärlig sådan.

Den här vandringen har gjorts utan riskbedömning. Och denna text är vandringens skrivna röst.

Min bror det mimetiska geniet

Jag har ofta under det senaste året sett många likheter mellan måleriet och ridningen. Alla ritualer, hantverkets hierarkier och alla olika sätt som vi talar om måleriet, genialiteten och kvaliteten. Jag tror det är i samtalet om ämnet som ingången finns.

Mellanrubriken ovan var en titel jag har stulit från en vän vars bror är porträttmålare. Jag använde mig av frasen på en utställning på Konstfack för många år sedan. Men jag tycker att den fungerar alldeles utmärkt även i detta sammanhang. Alldeles särskilt i detta sammanhang.

För jag red min häst från Roslagen till Stockholm i djup förvisning om att jag skulle komma fram till ett sätt att tala om konsten i ridningen. När jag och hästen kom in i Vita havet skulle en läpparnas bekännelse ge en inre frälsning.

Det blev lite annorlunda. Men jag tror på läpparnas bekännelse.

Så vad var det som hände på Kaptensgatan? Varför slutade jag att vandra och började tveka?

Hästen blev större och högre och räddare och räddare. Innan jag tappade honom sökte jag mig tveklöst in i borgen. Hem till pappa. Jag tog skydd för staden inne på Hovstallet där de mycket generöst lånade ut en box till hästen medan jag väntade på en hästtransport för vidare färd mot konstfack.

Hästen trivdes utmärkt. Han är väldigt svag för auktoriteter.

Jag befann mig inågon slags chocktillstånd.

Jag kände mig omåttligt besviken över att min entré på Konstfack nu inte var på riktigt. Ritten in genom porten.

Nu har det gått några veckor sen min tvångspaus på hovstallet. Och när jag skriver den här berättelsen fastnar jag hela tiden vid timmarna på Hovstallet.

När jag stod där i stallgången och väntade på hästtransporten så kände jag något jag trodde var besvikelse. Jag skulle ju rida ända till Konstfack. Ända fram, in i Vita havet, in i den vita kuben. Istället står jag i den ganska mörka stallmiljön med en mängd inlåsta djur, varav ett var mitt eget, och är gråtfärdig.

Jag och hästen har ridit i 28 timmar sträckt över 4 dagar genom Stockholms län, längs med landsvägar, genom förorter och till och med över Stocksundsbron. Ingen av oss har tvekat. Vi har bara skrittat men framåt. Hela tiden framåt. Våra inre varelser har litat på varandra tills vi kom till Östermalm. Där kom min tvekan in och kanske även vårt gemensamma omdöme.

Jag var mållös av min egen trötthet och miljön och människorna jag mötte på Hovstallet. Men besvikelsen var något mycket mer intressant

än ledsenhet över ett misslyckat företag. Besvikelsen var i själva verket skam.

Överhovstallmästaren hade mönstrat min häst när jag kom in på hovstallets grusplan och sa "en sådan häst ska inte vara inne i stan".

Jag försökte förklara vår väg men faktum var att min tilltro till min handling hade försvunnit.

Oavsett var min skam över mitt tilltag så stark att jag inte kunde stå still.

Jag började sopa golvet. Jag sopade hela stallgången. Jag hade kunnat börjat mocka också om det inte hade varit så att jag förstod att det redan var gjort.

Det går givetvis att läsa denna skam ur ett feministiskt perspektiv men det känns inte nödvändigt. Det uppenbara, maktens kontroll och perfektion och det våldet som är förutsättningen för dess existens, är ändå uppenbart.

Jag läser inte så mycket i denna scen. Men jag känner våldsamheten.

Läs inte våld som misshandel. Hästarna utsätts inte för något våld. Människorna som arbetar här blir inte häller hånade eller slagna av någon. Detta är en fridfull plats. Den påminner lite om tempelplanen innanför murarna på kinesiska stadstempel.

Ljudet av en stad utanför, en rektangulär plan omgiven av murar med vackra hus som rymmer outtröttliga små, aldrig upphörande, bestyr. Ljudet av en arkaisk aktivitet.

Det var vackert.

Men skammen!

Den satte fingret på hela grundbulten för denna text.

Den inverterade lydnaden.

Hela min ritt, alla dagarna innan när jag rudit timme ut och timme in genom alla olika miljöer, olika platser, bortom all tidsuppfattning, det blev bara en förberedelse på detta. Här brände dramat hål på hela min plan.

Inom ridkonsten är avbildningen till sin natur nästan sentimental.

Mimesis³ sker i vördnad för det förgångna och i en gammalkinesisk självförnekelse som kan misstas för ödmjukhet. Men jag skulle vilja se på begreppet mimetisk ur ett maktperspektiv, avbildningen har ett villkor. Nämligen lydnad.

Lydnad mot reglerna. Lydnad mot de som kan. Lydnad mot de som varit på samma väg innan dig. Och slutligen lydnad som ett verktyg för drömmen om det perfekta, det till synes fullkomliga.

Att genomföra det fullkomliga. Avgrund. Att drömma om det fullkomliga.

Den perfekta avbildningen. Och där, i ett konstbegrepp lika historiskt som måleri på 1700-talet, där upptäckte jag under detta lunchbesök på hovstallet en länk jag hittills inte kunna sätta ordet på.

Jag upptäckte kungen på hovstallet. Och jag upptäckte våldets vackraste natur. Den smidiga, rena, omärkliga och fullständigt samtida. Jag insåg att den inbyggda aggressionen som finns som en röd tråd genom varje känslösam text om ridning jag läst, den är kopplad till genomförandet av det perfekta, inte drömmen om det perfekta.

Jag skulle vilja föreslå en omformulering av begreppet Ridkonst till ett nygammalt begrepp: den mimetiska ridningen⁴

Den mimetiska ridningen är beroende av hierarkin för att känna sitt eget värde. Och jag vill föreslå ett ytterligare steg. Om ridningen ska transporteras in i den samtida konstbegreppet tror jag att vi även behöver lämna den mimetiska ridningen och införa, inte ett nytt sätt att se på ridningen, eller ett nytt sätt att rida, utan ett annat sätt att reflektera över ridningen.

Ridningen behöver se på sig själv med en helt annat känsla av värde. Eller kanske med det samtal vi idag, inom konstvärlden, glatt applicerar på alla andra mer vedertagna konstyttringar.

³ Auerbach, s. 7

⁴ Pettersson, samtal 22/4-2012

Rida framåt från Barnet till London⁵

Skrev Hertigen av Newcastle, och ville givetvis säga att även om man kan rida rakt fram så innebär det inte att man kan sätta sin häst i en "korrekt" piaff.

Så kan det helt säkert vara. Men jag tycker han har fel. Jag tycker att han har många fel. En variant av tygelföring som han särskilt förespråkar är den fasta kapsontygeln. Han beskriver hur man tar ett grimskafte från kapsonringen på ena sidan nosen och sen ställer hästen åt det håll man vill och sen knyter fast grimskafte "med en redig knut" runt sadelhornet. Endast på så sätt lär sig hästen att böja genom kroppen åt rätt håll.

Min tanke är att hästarna säkert ändå hade ett bättre liv än statarna på hans gods men ändå. Det är obehagligt samtida tankegångar som inte minst finns inom den sport som kallas dressyrridningen⁶.

Åter till galoppen från Barnet till London.

Om piaffen har en Rembrantsk konstsyn så väntar vi fortfarande på en DuChamp som sätter Londonritten in i den vita kuben. För utan att säga att det går att översätta direkt från konstsamtalet så är det så tydligt att den ritten saknar ett språk. Den saknar pengar och den saknar rum.

Jag vill inte säga att piaffen ska förkastas. Nej. Hästen har inte förändrats, ryttaren har inte förändrats och ridningens upplevelse har inte förändrats. Men vår längtan efter sammanhang har förändrats just för att sammanhang har försvunnit samtidigt som sammanhang har demokratiserats. Vi har möjlighet idag att söka efter en kontext som passar just oss.

Under de senaste två tusen åren har hästarna ändrat storlek och troligvis till viss del även utseende men bilden av det vi vill uppnå som ryttare har inte ändrats.

Alla böcker om ridningens teori handlar om hur vi ska förvalta hästens energi och förlägga vikten till bakbenen. Men vi vet inte hur det såg ut

⁵ Newcastle, s.10, författarens översättn.

⁶ Heuschmann, s. 21

när de red på 1600-talet⁷. Vi har bara berättelsen om hur det utfördes och hur det kändes.

Vi kan, efter att ha läst ridläror från olika epoker, gissa oss till att de helst red hästar av iberisk typ och mästarna kunde visa upp musklade exemplar som hoppade runt i corbetta som om hästarna vore kaniner. Men vi vet inte hur det såg ut i verkligheten.

Faktum är att minnet av den stora ridningen från förr, de stora mästarnas ridning som inte längre finns, är en retorisk figur som existerat ända sedan Xenophon⁸.

Och är inte det lite ironiskt att en konstutställning bygger på ett alltid lika samtida misslyckande använder sig av djur som anses enbart kunna leva i nuet.

Vägen in i ett samtal om ridkonst tror jag vinner på att tala om ridning som många talar om den samtida konsten. Inom måleriet sker mycket av det arbetet i form av samtal. I utbildningssammanhang kallas det ateljésamtal. Sen utställningskritik. Sen intervjuer. Kritik. Sen återigen samtal.

Vi ger en handling ibland ett värde genom att prata om den. En handling kan få ett värde i form av att delta i sin egen berättelse. Ibland är berättelsen om en handling viktigare än en handlingen i sig. Och det är på så sätt den här berättelsen är skriven.

Under min ritt till Konstfack processade jag plågsamt oändliga tankekedjor kring detta ämne. Men det viktigaste under hela verket (ritten och samtalet) var att det resulterade i ett samtal om sitt eget ämne under Konstfacks tak.

Det var allvaret i samtalet om ridning som blev bojstenen som grundar hela denna text. Och det allvaret kan inte jag skapa på egen hand, det krävdes en samling människor som ville bidra med sitt eget allvar för att det skulle ta form av en berättelse, ett samtal, ett möte.

Jag har svårt att se hur jag skulle kunna förklara hur ridning i en samtida konstbegreppsbild skulle kunna definieras men jag kan föreslå en plats och sätt hur vi kan prata om ridning. Jag tror inte definitioner leder till

⁷ Alsne, samtal 13/1-2012

⁸ Xenophon, s. 13

något i detta sammanhang.

Ritten var en vandring, en vandring som avslutats i sin fysiska form men tankens vandring tar inte slut. Jag ser forskning som en slags perverterad eller kanske bara formaliserad vandring. En vandring där sökandet har sin skönhet men ändå i slutresultatet måste redovisa målet innan den fiktiva vägen beträds.

Jag förstår den praktiska aspekten av den redovisningen men den konstnärliga forskningen har faktiskt sin roll just här. När vägen är föremålet för vår egen undersökning. När vägen är just så intressant att den inte kan lämnas ifred.

Eller är det så att den konstnärliga forskningen (eller konstnärliga verksamheten) är ett letande där jag inte ställer upp några andra premisser för vilken väg mitt tänkande ska ta annat än att det ska värderas av mitt eget tänkande. (Är det den slutliga förströstan i min egen förmåga)

Den "humanistiska" forskningskanon som dånar runt mig är vacker. Kanske är det ett sätt att se skönheten även i just den. Eller bara ett annat sätt att ge mig ett alibi för att delta i traditionen men under mitt eget tak⁹.

Jag kanske är så förälskad i min egen röst att jag helt enkelt inte klarar att delta i det planlagda "humanistiska" tänkandet, mitt ego tillåter det helt enkelt inte.

För att återgå till samtalet om ridning så tror jag fortfarande att den samtida ingången i samtalet om ridning finns i frågan "varför rider vi från Barnet till London". Även om nu alla kan (vilket, Herr Newcastle, inte alla kan).

Att diskutera piaffen har redan gjorts i över 2500 år. Det är inte intressant i den här diskussionen. Det är däremot intressant att rida en piaff. För att kunna rida till London.

Där tror jag att man måste ställa sig frågan vem av oss som fortfarande kan tänka oss att rida till London. Och för den som har tröttnat på mina upprepningar om Barnet till London så kan jag byta till att rida hästen i

⁹ Ware, s. 198

dess energis fulla skala. Jag måste göra en ridteknisk inflikning här.

Om jag ska rida en häst i dess fulla skala så måste jag välja. Och jag måste ta många beslut om vad det är jag ska göra. Och varför. Då kan ingen rädsla för dess kraft eller omvärldens värderingar störa för då, och enbart då, är jag i min egen och i hästens balans och där anser jag att samtalet kan börja.

Jag såg en film¹⁰ om Nuno Oliveira så många gånger att dvdspelaren tillslut gick sönder. Jag har sett många småklipp från hans ridning men inte förstått storheten i någonting. Jag såg ingenting. Jag såg lite märklig ridning i korta svartvita sekvenser som inte sa mig någonting.

Men i dokumentärfilmens sammanhang slås jag till marken av det jag förstår. Han visar inte upp ridning, han visar upp den väg han har gått. Han visar upp sitt högmod, och hur han ger upp. Han blir aldrig perfekt. Hästar dör, åldras, han åldras och han går en väg som påminner om geniets väg inför Gud. Precis så episkt berättas det. Och jag är väldigt svag för det stora dramat.

Men just bilden när han rider en åldrad häst i en åldrad halvdan passage på en cirkus är just så exakt. Den visar på en annan väg. En annan estetik, inte självvald men synlig. På ett ställe beklagar han sig över att han kan göra allt med hästar, men han skulle göra vad som helst för att kunna sjunga vackert.

Kanske synligheten är en ingång i det här samtalet. Som motsats till det mimetiska, som motsats till hovstallets fiktiva osynlighet. Där synligheten och öppenheten kan vara det som kan framkalla det som kallades ridkonst till något vi kan tala om i den vitnande kub som kallas ridhuset.

När jag ser den noggranna koreografin i stallgångarna på Hovstallet ser jag en dans för något som en del kallar skönhet, en del kallar tradition och någon enstaka skulle se som disciplin eller kanske ren skräck för det avvikande.

Inom den naturbetenskapliga forskningen finns ett begrepp som kallas grundforskning. Det innebär inte att det inte förs på en avancerad nivå utan att det handlar om att kartlägga ett område för vidare forskning, att

¹⁰ Desprez

föreslå ett område för vidare fördjupning. Som regel är det kartläggning av ett nytt forskningsområde. Här är platsen. Här ska vi vara. Det här är det vi har idag.

Den här texten har ingen sammanfattning. Den har bara en fortsättning.

Jag har hittat platsen, här sker samtalet, här kan vi gräva, utifrån det här ska fortsätta samtalet.

Referenser

Alsne, Marianne, Samtal 13/1-2012, Örebro Universitet

Auerbach, Erich, 1953, *Mimesis*, New Jersey, Princeton: Princeton University Press: Albert Bonniers Förlag

Desprez, Laurent, 2007, DVD, *Horse-Rider of the Twentieth Century*, LeMans: 24Images

Dostojevskij, Fjodor, 1980, *Brott och Straff*, Stockholm

Heuschmann, Gerd, 2007, *Tug of War: Classical versus "Modern" Dressage*, London: J.A.Allen

Newcastle, William Cavendish, Duke of, 1740, *A new method, and extraordinary invention, to dress horses, and work them according to nature: ...which was never found out, but by the thrice noble, high, and puissant Prince William Cavendish, Duke, ...of Newcastle, ...*, Dublin: James Kelburn

Oliveira, Nuno, 1976, *Reflections on Equestrian Art*, London: J.A.Allen

Pettersson, Ewa-Kristina, Samtal 22/4-2012, Valsund, Sparreholm

Ware, Timothy, 1963, *The Orthodox Church*, London: Penguin Group

Xenophon, 1962, *The Art of Horsemanship*, London: J.A. Allen

